

МАХАПАРІНІРВАНАСУТТА
В перекладах Павла Ріттера

ПЕРЕБУВАННЯ БУДДИ В ЧУНДИ-ЗОЛОТАРЯ

Отже, Будда, поживши вдосталь у місті Бгога, звернувся так до преподобного Ананди: «Ходімо, Анандо, до Пави».— «Гаразд, учителю»,— відповів Святому преподобний Ананда. Отож рушив Будда з великим натовпом учнів до Пави. Там він зупинився, щоб відпочити в манговому гаю Чунди-золотаря.

І дізнався Чунда-золотар: «Кажуть, що Святий прибув до Пави і перебуває зараз у моєму манговому гаю». І пішов Чунда-золотар до Святого, привітав шанобливо і сів коло нього. Поки Чунда-золотар сидів коло Будди, той своєю повчальною розмовою розважав, підбадьорював, зворушував і розвеселяв його. Коли вже Будда Чун-ду-золотаря розважив, підбадьорив, зворушив і розвеселив, він звернувся до Святого так: «Будь ласкавий, Учителю святий, завтра зі своїми учнями попоїсти в мене».

Святий мовчки погодився.

Чунда-золотар, діставши згоду Будди, підвівся, вклонився шанобливо, пройшов повз нього праворуч і зник з очей.

Як тільки минула ніч, звелів Чунда-золотар приготувати в своїм домі найкращих страв, і щоб було вдосталь грибів. Він сповістив Святого: «Уже час. Учителю, їжа готова». Тоді Будда, зібравшись рано вранці, захопивши плащ та жебрацьку миску, подався зі своїми учнями до будинку, де мешкав Чунда-золотар. Прийшовши туди, Святий сів на місці, що йому влаштували. Потім звернувся Святий до Чунди-золотаря так:

— Почастуй мене, Чундо, грибами, що ти приготував. А рештою страв, що тут є, почастуй учнів моїх.

— Гаразд, Учителю,— відповів Чунда-золотар покійно Святому. І почастував Святого грибами, а рештою страв — його учнів. Тоді знову звернувся Будда до Чунди-золотаря:

— Те, що залишилось, о Чундо, з грибів, сховай у яму. Я нікого не знаю, о Чундо, ані зі світу богів, ані зі світу Марі, ані зі світу Брахми, ані з-поміж жерців, ченців, богів та людей, нікого не знаю, хто зміг би з'їсти й перетравити все це, окрім Довершеного.

— Так, Учителю,— відповів покійно Святому Чунда-золотар, і він заховав у яму те, що залишилося з грибів. Потім вернувся до Будди, вклонився шанобливо і сів коло нього. Коли Чунда-золотар сидів коло Святого, тон своєю повчальною розмовою розважав, підбадьорював, зворушував і звеселяв його. А потім він підвівся й пішов собі.

Але Святий, попоївши в Чунди-золотаря, тяжко занедужав, відчув страшенний біль, загрозливий для життя, і став блювати кров'ю. Проте перетерпів усе це спокійно й свідомо. Звернувся до преподобного Ананди:

— Ходімо, Анандо, до Кушінари.
— Гаразд, Учителю,— відповів Святому Ананда.

Учитель, кажуть, попоївши страв у Чунди,
Заслаб, зазнав тяжкого болю, ледь не вмер,
Наївшись грибів отруйних,
«Ходім до Кушінари»,— проказав.

СМЕРТЬ БУДДИ

Тоді звернувся Будда до преподобного Ананди, мовлячи:

— Анандо, втративши свого Вчителя, ви, може, гадатимете: «Навчання припиниться. Більше немає кому навчати нас». Але не слід так гадати, Анандо. Настанови мої щодо того, як поводитись, вчитимуть вас після скону мого.

Далі, Анандо, якщо тепер ченці вітають один одного, мовлячи: «любий», то після скону мого вони мусять вітатись інакше. Старший чернець привітає молодшого, називаючи його на ім'я чи прізвище, або кажучи «любий». А молодший привітає старшого: «владико», або «преподобний».

Коли громада хоче, Анандо, вона може після скону мого не виконувати деякі незнані настанови і те, що з ними пов'язане. Але до ченця Чханни слід, Анандо, застосувати брахманську кару.

— А що таке брахманська кара. Вчителю?

— Хай, Анандо, чернець Чханна говорить, що хоче, але він не сміє розмовляти з ченцями, і не слід ні переконувати його, ні карати.

Потім Святий звернувся до ченців:

— Може, ченці, дехто з вас має сумнів або якусь особисту думку про Будду, про навчання, про громаду, про обраний шлях, про добру поведінку? Кажіть або запитуйте тепер, щоб потім не каялись: «Тоді наш Учитель був з нами, а ми його ні про що не запитали».

Але після цих його слів ченці мовчали.

Удруге і втретє Святий звернувся до ченців.

— Може, ченці, дехто з вас має якийсь сумнів або особисту думку про Будду, про навчання, про громаду, про шлях, чи про добру поведінку. Запитуйте тепер, ченці, щоб потім не каялись: «Тоді наш Учитель був з нами, а ми його ні про що не запитали».

Ченці мовчали й за третім разом.

Тоді Святий звернувся знову до ченців:

— Може, ченці, ви не зважуєтесь запитати тому, що ставитесь шанобливо до свого Вчителя? Тоді, ченці, хай такий звірить це своєму приятелеві.

Але й після такого закликчу ченці мовчали. Тоді преподобний Ананда звернувся до Святого, мовлячи:

— Диво дивне, надзвичайне, Владико. Я переконаний, що в цій громаді немає жодного ченця, який мав би хоч якийсь сумнів або особисту думку чи то про Будду, чи то про навчання, чи то про громаду, чи то про обраний шлях, чи то про добру поведінку.

Святий відповів:

— Ти кажеш так, Анандо, що віриш; але, Анандо, тут тільки Будда знає, що в цій громаді жоден чернець не має ніякого сумніву або особистої думки про Будду, про навчання, про громаду, про обраний шлях, про добру поведінку. Найнезначніший серед п'ятисот ченців — вірний учень, що уникає загибелі і йде свідомо назустріч визволенню.

Потім Будда ще промовив до ченців:

— Ченці, скажу я вам: усьому приходить кінець. Пам'ятайте про це.

Такі були останні слова Святого.

Потім Будда увійшов у екстаз першого ступеня, а вийшовши з нього, увійшов у екстаз другого ступеня; вийшовши з нього, увійшов у екстаз третього ступеня; вийшовши з нього, увійшов у екстаз четвертого ступеня; вийшовши з екстазу четвертого ступеня, увійшов у безмежний простір; вийшовши з безмежного простору, увійшов у сферу безмежної свідомості; вийшовши зі сфери безмежної свідомості, увійшов у сферу небуття; вийшовши зі сфери небуття, увійшов у сферу, де немає ні свідомості, ні несвідомості; вийшовши зі сфери, де немає ні свідомості, ні несвідомості, увійшов у сферу, де згасає можливість свідомості.

Тоді преподобний Ананда звернувся так до преподобного Аніруддги:

— Святий дійшов Нірвани, владико.

Аніруддга відповів:

— Ні, брате Анандо, Святий ще не дійшов Нірвани, він увійшов лише в сферу, де згасає можливість свідомості.

Тоді Святий, вийшовши зі сфери, де згасає можливість свідомості, увійшов до сфери, де немає ні свідомості, ні несвідомості; а вийшовши зі сфери, де немає ні свідомості, ні несвідомості, увійшов до сфери небуття; а вийшовши зі сфери небуття, увійшов до сфери безмежної свідомості; а вийшовши із сфери безмежної свідомості, увійшов до сфери безмежного простору; а вийшовши зі сфери безмежного простору, увійшов у екстаз четвертого ступеня; а вийшовши з екстазу четвертого ступеня, увійшов у екстаз третього ступеня; а вийшовши з екстазу третього ступеня, увійшов у екстаз другого ступеня; а вийшовши з екстазу другого ступеня, увійшов у екстаз першого ступеня; а вийшовши з екстазу першого ступеня, увійшов у екстаз другого ступеня; а вийшовши з екстазу другого ступеня, увійшов у екстаз третього ступеня; а вийшовши з екстазу третього ступеня, увійшов у екстаз четвертого ступеня; а вийшовши з екстазу четвертого ступеня, Святий згас остаточно у повній Нірвані.

Коли Святий дійшов повної Нірвани, у той час, як він згас, стався великий, страшний землетрус, і на небі заgrimів грім.

У той час, як згас Святий, великий бог Брахма-Сахампаті мовив такі слова:

У світі все єдиній долі підлягає:

Все те, що родиться, повинно втратить тіло,

Тому й оцей Святий Учитель незрівнянний,

Великий сам Будда, що повну мав свідомість,

Допіру згас і увійшов цілком в Нірвану.

В той час, як Святий згас, Сакка (Індра), цар богів, мовив такі слова:

Несталі явища, що діються на світі,
Усе, що виникне, зникає потім.
Загибелі усі створіння підлягають.
Щасливий той, хто згас уже, дійшов спокою.

В той час, як згас Будда, преподобний Аніруддга мовив такі слова:

Вже заспокоївся, не дихає він більше.
Лежить Будда могутній нерухомо.
Терпляче вистраждавши муки смерті,
Він тихо згас,—так лампа гасне.

В той час, як згас Святий, преподобний Ананда мовив такі слова:

Всіх охопив великий жах,
Страшений стався землетрус,
Коли Будда помер
І у Нірвану увійшов.